

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО
ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ
НА ЗАНЯТТЯХ З НАРОДОЗНАВСТВА

PECULIARITIES OF THE FUTURE KINDERGARTENERS TRAINING TOWARDS
INFAN'S CREATIVE PERSONALITY FORMING WHILE ETHNOLOGY
STUDYING

У статті розкривається проблема фахової підготовки майбутніх вихователів у вищих навчальних закладах. Окреслюються задачі та умови формування креативності, неповторності та неординарності у студентів. Подається визначення поняття «творча особистість». Представлений педагогічний досвід українського народу щодо творчого розвитку дітей. Наголошується на важливості формування творчої особистості дитини у дошкільних навчальних закладах на заняттях з народознавства.

Фахова підготовка студентів, творча особистість, творча особистість дитини дошкільного віку, заняття з народознавства, українська народна творчість.

Актуалізація проблеми підготовки майбутніх вихователів до формування творчої особистості дитини дошкільного віку на заняттях з народознавства, її органічне поєднання з національною історією та народними традиціями обґрунтовується національною доктриною розвитку освіти в Україні у XXI столітті, Законом України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про дошкільну освіту», Програмою «Українське дошкілля».

Серед українських педагогів-класиків великого значення проблемі формування творчої особистості дитини через ознайомлення її з національною історією, культурою та традиціями українського народу надавали С. Русова, Л. Виготський, К. Ушинський, В. Сухомлинський, М. Грушевський, Є. Сявавко, В. Верховинець, О. Воропай, М. Стельмахович та ін.

Вивченню проблеми творчої особистості у філософській, педагогічній та психологічній літературі приділяли значну увагу Б. Ананьєв, В. Андрєєв, Ю. Бабанський, М. Бондаренко, В. Кан-Калик, Я. Пономарьов, Н. Тализіна, В. Цапок та ін.

У роботах В. Андрєєвої, В. Крутецького, О. Леонтєвої, М. Морозової, Я. Пономарьової, Л. Ізотової, С. Сисоевої та ін. висвітлюються психолого-педагогічні шляхи, які сприяють формуванню творчих здібностей особистості, мотивів творчої діяльності та розвитку творчої активності.

Привертають увагу дослідження стосовно використання народних традицій у вихованні дітей дошкільного віку. Зокрема, висвітлення проблеми народознавчої діяльності у дошкільних закладах за матеріалами народних знань та уявлень таких науковців як А. Богущ, Л. Плетеницька, О. Поліщук та ін.

У контексті досліджуваної проблеми маємо наголосити, що побудова національної стратегії освіти не може не враховувати багатолітнього педагогічного досвіду українського народу щодо творчого розвитку дітей. Тому питання підготовки педагогів є актуальним. Психолого-педагогічною наукою доведено, що становлення творчої особистості, розвиток її креативних здібностей у дітей залежить від гармонійного поєднання знань і практичних застосувань. Тому вивчення різних способів творчого формування дошкільників є важливим фактором професійної підготовки майбутніх вихователів.

Незважаючи на широкий спектр наукових досліджень у цьому напрямі та вагомий внесок згаданих вище авторів, проблема вивчена недостатньо, що негативно позначається на професійному становленні фахівців з дошкільної освіти. Відтак, у контексті сучасних соціально-економічних змін, реформування

концептуальних і структурних основ національної системи освіти, особливої значущості набуває проблема підготовки майбутніх вихователів до формування творчої особистості дитини дошкільного віку на заняттях з народознавства.

Метою статті є науково-теоретичне обґрунтування проблеми підготовки майбутніх вихователів до формування творчої особистості дитини дошкільного віку на заняттях з народознавства.

Мету статті конкретизовано у завданні, що полягає у розкритті змістової характеристики (зміст, завдання, педагогічні умови) готовності майбутніх педагогів дошкільної освіти до формування творчої особистості дитини.

У наукових дослідженнях, присвячених вивченню різноманітних аспектів проблеми формування творчої особистості (Л. Єрмолаєва-Томіна, В. Козленко, Н. Посталюк та ін.), поняття «творча особистість» розглядається через розуміння творчого стилю діяльності або творчої активності. Коли особистість є творчою, її життя, діяльність, а також стиль поведінки набувають індивідуальності, і це стає життєвою потребою.

Науковці виділяють певні показники творчої особистості. Найголовнішими з них виступають творчі здібності людини, які розглядаються як індивідуальні, що у свою чергу відповідають вимогам творчої діяльності. Наявність у людини творчих здібностей, як правило, пов'язано із створенням чогось нового та оригінального. Тобто, з точки зору психолого-педагогічної науки, до творчої особистості можна віднести людину, яка не тільки володіє високим рівнем певних знань, але й здатна сприймати та правильно реагувати на щось нове та оригінальне. Підтвердження цього знаходимо у психологічному словнику, а саме: творча особистість виникає лише внаслідок наявності у неї здібностей, мотивів, знань і вмінь, завдяки яким створюється продукт, який відрізняється новизною, оригінальністю, унікальністю [8, с. 328]. Як бачимо, аналіз різних психолого-педагогічних досліджень показує, що творча людина легко генерує оригінальні, несподівані ідеї, здатна відійти від стереотипів.

Проблемі формування творчої особистості присвячені наукові роботи багатьох зарубіжних вчених (Р. Арнхейм, Дж. Гілфорд, О. Лук, Р. Хелмен та ін.). На їх думку педагог, який має високий творчий потенціал, створює найсприятливіші умови для розвитку творчості у дітей, а також для розвитку обдарованих вихованців. Зокрема, Дж. Гілфорд у своєму науковому дослідженні виділяє такі параметри творчості: здатність до знаходження і постановки проблеми; здатність до генерації різноманітних ідей; здатність висувати нестандартні ідеї; здатність удосконалювати об'єкт творчості, додаючи деталі; здатність розв'язувати проблеми, тобто до аналізу і синтезу. У своєму дослідженні вчений зауважує, що творча людина обов'язково має багату уяву та фантазію [3, с. 210].

Отже, на основі теоретичного психолого-педагогічного аналізу ми будемо спиратися на таке визначення поняття «творча особистість» — це цілісна людська індивідуальність, яка виявляє розвинені творчі здібності, творчу мотивацію, творчі вміння, що забезпечують їй здатність породжувати якісно нові матеріали, технології та духовні цінності, що в більшій чи меншій мірі змінюють на краще життя людини.

Реформування системи освіти розглядає процес розвитку творчої, креативної особистості дитини як одне з пріоритетних завдань. Саме від творчих людей, які можуть досягти успіхів у діяльності завдяки певним індивідуальним та особистим рисам, залежить розвиток суспільства.

Професійна діяльність майбутнього вихователя висуває високі вимоги до освітньої роботи у дошкільному навчальному закладі. Сьогодні справжній фахівець повинен не тільки мати високий рівень знань з психолого-педагогічних дисциплін та методик дошкільного виховання. Він має сам проявляти творчий, креативний підхід у процесі навчання і виховання дошкільників та формувати у них творчу думку, дію, поведінку. Для реалізації вищезгаданих завдань потрібно здійснювати відповідну підготовку майбутніх вихователів, формувати у них нове сучасне педагогічне мислення. Вчити студентів будувати навчально-виховний процес у дошкільному навчальному закладі відповідно до інтересів кожної дитини, виявляти

повагу до кожної дитини, бачити в ній індивідуальність та неповторність, забезпечувати умови для виховання дитини як особистості.

З нашої точки зору, необхідною передумовою формування творчої особистості дитини має бути у першу чергу креативність вихователя. Неординарний підхід до методики проведення занять з народознавства може проявлятися через творче використання різноманітних сучасних засобів. Високий особистий рівень національної та загальної культури, творчого мислення, обізнаності щодо українських звичаїв, традицій, обрядів, дитячого фольклору, особистісно-індивідуальний підхід до виховання і розвитку дітей дошкільного віку – ось лише деякі умови успішної роботи майбутнього педагога на заняттях з народознавства.

На нашу думку, роль українського народознавства у творчому розвитку дошкільників суттєва, і актуальність цієї проблеми є очевидною. Здобутки нашого народу щодо навчання, виховання та розвитку дітей, що викарбовувалися упродовж багатолітньої історії, є незамінним матеріалом для формування творчої особистості у сучасних дошкільних закладах. У контексті досліджуваної проблеми, доцільним у курсі підготовки майбутніх вихователів буде вивчення не тільки методики проведення занять з народознавства та дошкільної етнопедагогіки, але й ознайомлення студентів з етнографією, декоративно-ужитковим мистецтвом, етнопедагогікою різних народів. Тоді забезпечення ефективності процесу формування творчої особистості дитини у дошкільному навчальному закладі буде залежати від рівня знань майбутнього вихователя та умінь реалізувати їх у відповідних формах і методах. Знання педагога про українську історію, культуру, мистецтво, народну творчість, традиції, звичаї, обряди, різноманітні народні фольклорні форми можуть виступати специфічним потужним виховним засобом у формуванні творчої особистості дитини.

Украї важливо, щоб майбутні педагоги у своїй подальшій професійній діяльності використовували належні засоби для розвитку творчості дошкільників на заняттях з народознавства. Адже творчий потенціал дитини має визначатися,

розкриватися й розвиватися у процесі спеціально організованого навчання та виховання дитини, коли вона набуває та використовує власний досвід творчої роботи, залучається до реальних творчих справ. Завдяки цьому дитина навчається правильно орієнтуватися у довкіллі, нарощує свої творчі здібності в різних видах діяльності.

Майбутні вихователі, перш ніж розпочати формування творчої особистості дитини у дошкільному закладі на заняттях з народознавства, повинні чітко знати та розуміти основні напрями творчої діяльності. Так, навчально-виховний процес у дошкільному навчальному закладі є спланованим та цілеспрямованим. Тому вихователь може щодня у практичній діяльності творчо моделювати процес взаємодії з дошкільниками. На заняттях з народознавства активно та творчо впроваджувати новітні та інноваційні технології, а також неординарні форми, методи, прийоми та засоби. Доцільним є використання народознавчого матеріалу в іграх та ігрових ситуаціях, які потрібно систематично оновлювати та збагачувати, розвиваючи тим самим творчу уяву та фантазію дошкільників. Студентів доцільно зорієнтувати на важливості вибору ефективних засобів стимулювання творчої активності не тільки дітей, але й батьків. Не менш важливим напрямком творчої діяльності вихователів є нетрадиційне та оригінальне розв'язання проблем методичного характеру.

Зміст дошкільної освіти спрямований на збереження дитячої субкультури, зорієнтований на цінності та інтереси дитини, врахування її вікових можливостей. Етнопедагогічна спадщина українського народу та наукові праці переконливо доводять, що у процесі формування особистості дошкільне дитинство, яке становить лише невелику частину життя людини, має надзвичайно важливе значення. Історичні та етнографічні дослідження, а також сучасна виховна практика наголошують, що у творчому становленні дитини як особистості, важливу роль відіграють мова українського народу, його культура, історія, традиції, звичаї, обряди, фольклорні жанри, ігри. Здобутки народної спадщини в контексті між

змістом, методами та віком вихованців співзвучні із психолого-педагогічними концепціями вікової періодизації та відповідності навчально-виховного процесу.

Науково доведено, що саме дошкільний вік є найбільш сензитивним періодом розвитку дитини як творчої особистості. Адже дитина цього віку, з одного боку, готова до соціалізації, а з іншого – ще не соціалізована. Основою розвитку творчої уяви та фантазії дошкільників виступають знання, вміння й навички. Тому важливо навчитися майбутнім педагогам якомога раніше залучати дошкільників до спостережень, давати їм можливість пояснювати незвичайне, дивуватися навколишньому світові, експериментувати, проявляти власні творчі здібності.

Творча діяльність вихователя суттєво впливає на формування неординарної особистості дитини. Тому на заняттях з народознавства педагог творчо підходить до інтеграції традиційних та інноваційних методів і прийомів. Адже запропоновані задалегідь власні поширені пояснення та зразки з відповідями не сприяють саморозвитку дошкільників, реалізації їх як творчих особистостей. Під власним ненав'язливим контролем педагог завжди буде підтримувати ініціативу дошкільників. Адже творча активність дітей може формуватися тільки за умови підтримки їх ініціативи. Невиправдані заборони, негативні оцінки їх поведінки гальмують пізнавальну активність та розвиток творчих здібностей.

На підтвердження цього маємо наголосити, що в народній педагогіці завжди засуджувалася надмірна опіка, моралізування або не врахування життєвої позиції дитини. Український народ досить мудро та виважено підходив до процесу виховання дітей, прищепленню їм любові до життя, формуванню активної та творчої позиції. Для цього використовувалася ціла низка народних засобів, методів та прийомів.

Одним із найвпливовіших засобів формування творчої особистості дитини український народ вважав етнічні образи народних казок та легенд. У казках віддзеркалився світогляд народу, його морально-етичні принципи, педагогічний геній, багатівіковий досвід виховання зростаючого покоління. У народній казці велика, сповнена поезії дитина-народ, розповідає дітям про свої мрії і принаймні

наполовину вірить сама в ці мрії. Народна казка потрібна дитині як її насущний, духовний світ, адже зачаровує образністю рідного слова, красою співочої української мови, розвиває творчу уяву та мислення [4, с. 174]. На заняттях з народознавства, а також під час різних режимних процесів, з метою формування творчої особистості дитини, вихователі можуть також використовувати чарівні казки, які значно складніші за сюжетом, аніж інші. Невід'ємною особливістю цього виду казок є їх динамізм, який налаштовує дошкільників на розумову діяльність, фантазування про те, що далі відбувається в житті персонажів. Тому саме чарівні казки є ефективним засобом розвитку творчої уяви дітей дошкільного віку.

Із усіх скарбів усної народної творчості важливе місце у вихованні дітей та формуванні їх як творчої особистості належить легендам – найдавнішому жанру української не казкової прози. Основою легенди є вигадка і фантазія. На відміну від казкової фантастики у легендарну вигадку та фантастику вірили як у можливу. Фантастика і вимисел легенди були тими чинниками, за допомогою яких незрозуміле ставало зрозумілим, неможливе – досяжним. Легенди містять значний пізнавальний і виховний потенціал, тим самим спонукаючи дітей до творчості. Оскільки легенди – це оповідання, оповіті казковістю чи фантастикою, то можемо дійти до висновку, що вони доступні для сприймання дошкільниками [2, с. 192].

Сьогодні є багато досліджень з питань аналізу, етноукраїнської пісні у творчому розвитку особистості, що є дорогоцінним надбанням. У процесі розвитку етноукраїнська пісня виробила велике багатство жанрових, поетичних і стилістичних прийомів та форм зображення дійсності, виокремивши від конкретного історично-соціального ґрунту і акцентуючи риси оспівування героїв, типових для родинного чи суспільного осередку. Твори цього жанру виражають безліч нюансів почуттів, думок і переживань, що дає дітям широкий простір для імпровізації та творчого їх розвитку [5, с. 370]. Вільне творче висловлювання дошкільників про почуте, визначається не лише їх образними уявленнями і бажаннями, але й самовираженням, власним ставленням до подій. Закріплення

знань дітей про етноукраїнські пісні на заняттях з народознавства може відбуватися під час різних видів діяльності, що може формувати у них ще й естетичні почуття.

Скарбниця виховної мудрості народу, яка сприяє формуванню творчої особистості дитини дошкільного віку надзвичайно багата. Є в ній традиції, звичаї, обряди, а також усна народна творчість, яка віддзеркалює життя народу, його історію, мову, культуру. У народній творчості і її національних традиціях тісно переплітається минуле народу із сучасним життям. Вплив творів усної народної творчості посилюється ще й тим, що вони і за змістом, і за формою доступні дітям змалку. Перші враження глибоко впливають на душу дитини, на її творчий розвиток.

З метою створення умов для формування творчого самовираження дошкільників на заняттях з народознавства, студентів доцільно ознайомити з організацією роботи із застосуванням нетрадиційних прийомів, що сприяє збагаченню знань та уявлень у дітей про історію та культуру українського народу, його особливості та відмінності від інших народів. Під час використання таких прийомів, вихователь не допускає копіювання власних зразків, що дає можливість дітям розвивати уяву, творчість, ініціативність, самостійність, індивідуальність та неповторність. За допомогою власних суджень, дошкільники можуть передавати власні уявні образи.

Таким чином, майбутніх вихователів потрібно націлити на те, що діти дошкільного віку не тільки мають отримати відповідний рівень знань, але й уточнити і поглибити власні уявлення про навколишній світ, осмислити його, набути творчих вмінь та навичок, навчитися свідомо їх використовувати у власному житті. Використання ж лише традиційних форм, методів та прийомів на заняттях з народознавства у дошкільному закладі не може у повному обсязі вирішити проблему формування творчої особистості дитини.

У сучасній дошкільній освіті має змінюватися так званий сталий погляд на дитину як на об'єкт виховання, що потребує безпосереднього керівництва творчим процесом. Дитина має розглядатися як суб'єкт творчого процесу і відповідно до

цього мають організовуватися заняття, зокрема з народознавства, а також різні види діяльності.

Як бачимо, на зміну інформаційно-репродуктивному процесу навчання дітей приходить проблемно-творчий. Суспільству потрібні люди з гнучким і критичним мисленням, творчою ініціативою, високим адаптаційним потенціалом. Щоб виростити дитину як творчу особистість, майбутні педагоги мають вчитися бути творчими, неординарними та неповторними особистостями. Окрім того, студенти повинні ознайомлюватися у процесі вивчення теоретичних курсів з педагогічними технологіями, де розвиток творчих здібностей є пріоритетним, а також вміти використовувати їх у практичній діяльності.

Отже, процес підготовки майбутніх вихователів з формування творчої особистості дитини буде цілеспрямованим і диференційованим, якщо враховувати потреби, інтереси, здібності кожного студента. Це дозволить постійно корегувати навчально-виховний процес, робити його більш динамічним. Майбутнім фахівцям з дошкільної освіти необхідно навчитися керувати особливостями виявлення творчих здібностей у вихованців, розробляти такі форми і методи, які б сприяли творчому формуванню дитини як особистості. Найважливішою умовою розкриття творчої активності у дітей, буде створення такої загальної атмосфери між вихователями та дошкільниками, за якої панівними факторами будуть доброзичливість, свобода та можливості досягти творчого успіху для кожної дитини.

Список використаних джерел

1. Алфеева Е.В. Креативность и личностные особенности детей дошкольного возраста (4-7 лет): дис. ... кандидата псих. наук: 13.00.08 / Алфеева Елена Владимировна. – М., 2000. – 230 с.
2. Вісник Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка: зб. наук. праць. – Випуск 6 (14). – Полтава, 2000. – 192 с. – (Серія «Педагогічні науки»).

3. Гилфорд Дж. Три сторони інтелекта // Психологія мышлення / Под ред. А. М. Матюшкина. М. : Прогресс, 1965. – 210 с.
4. Календарик-дошколярник: Вірші, казки, оповідання, ігри, загадки, швидкопромовляння, комікси: Для ст. дошк. та мол. шк. віку. Вип. 1994 / Упоряд.: В. Терен. – К. : Веселка, 1994. – 174 с.
5. Лисенко Н. В. Етнопедагогіка : навч.-метод. посіб. / Неллі Василівна Лисенко. – К. : Слово, 2011. – 720 с.
6. Научная библиотека диссертаций и авторефератов disserCat <http://www.dissercat.com/content/razvitie-tvorcheskogo-myshleniya-kursantov-v-protse-ssobucheniya-v-yuridicheskom-vuze-mvd#ixzz3z1EFKEs5>.
7. Психологія: терміни, поняття, визначення : словник-довідник / Г. В. Ложкін, І. Я. Коцан, В. А. Бараннік, В. В. Подляшаник ; М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки ; [уклад.: Г. В. Ложкін та ін.]; [за заг. ред. Г. В. Ложкіна]. – Луцьк : ВНУ ім. Лесі Українки, 2011. – 188 с.
8. Приходько Ю. О. Психологічний словник-довідник : навч. посіб. для студ. ВНЗ / Ю. О. Приходько, В. І. Юрченко; НПУ ім. М. П. Драгоманова, Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка. – К. : Каравела, 2012. – 328 с.
9. Євтух М. Б. Українська етнопедагогіка в навчально-виховному процесі як проблема вищої педагогічної освіти України / М. Б. Євтух, Т. Д. Тхоржевська // Вища і середня педагогічна освіта. — К. : Вища школа. — 1993. — Вип. 16. — С. 45—50.

Vashak Oksana

Article observes the problem of future kindergartener's training in higher educational establishments. The task and conditions of the student's creativity, uniqueness, originality forming are stated. The definition of "creative personality" is given. Pedagogical experience of Ukrainian nation towards infant's creative development is observed. The author stresses on importance of the infant's creative personality forming while ethnology studying in Pre-school Institutions.

The attention is accented on the fact, that the future kindergartener's professional activity makes high demands to educational work in preschool institutions. It is stressed, that the true professional is to have not only the high level of knowledge in pedagogical-psychological subjects, but the broad range of methods of pre-school breeding. He has to apply art, creative approach towards breeding and education of the infants himself, and to form their creative thought, actions and behavior. In order to implement the goals, mentioned above, we need to provide appropriate future kindergartener 'a training and to form their modern pedagogical thought. We also have to master student's skills to manage breeding-educational process in pre-school institution due to the interests of every infant, to show respect to every child, to see individuality and uniqueness, to provide conditions for breeding of every infant like a creative personality.

Key words: student's professional training, creative personality, infant's creative personality, ethnology studying, Ukrainian Folk Art.